

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΕ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΗ

Ειρήνη Χρυσοβαλάντου-Λιάπη, Κωνσταντίνος Αλεξανδρής, & Γιώργος Τζέτζης

Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Η έρευνα είχε στόχο την αξιολόγηση της παρέμβασης ενός κατασκηνωτικού προγράμματος ένταξης παιδιών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό. Συγκεκριμένα, σκοπός ήταν να εκτιμηθούν: α) η αποτελεσματικότητα του προγράμματος παρέμβασης, β) οι ευκαιρίες του προγράμματος για τους αλλοδαπούς ανά φύλο και ηλικία και γ) οι στάσεις των Ελλήνων παιδιών για τους αλλοδαπούς πριν και μετά το πρόγραμμα ανά φύλο και ηλικία. Στην έρευνα συμμετείχαν 250 παιδιά από την Ελλάδα (N=102) και την Αλλοδαπή (N=48) ηλικίας 7-17 ετών που συμμετείχαν σε κατασκήνωση της Βόρειας Ελλάδας. Το πρόγραμμα κρίθηκε πολύ αποτελεσματικό αφού από την ανάλυση των δεδομένων φάνηκε ότι τα παιδιά αλληλεπίδρασαν θετικά, εμπιστεύτηκαν και σεβάστηκαν τα αλλοδαπά παιδιά και βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές και ανά φύλο και ανά ηλικία ($p < .001$, $p < .05$). Επίσης, στατιστικά σημαντικές διαφορές πριν την παρέμβαση βρέθηκαν και στις στάσεις των Ελλήνων παιδιών για τους αλλοεθνείς ανά φύλο και ηλικία ($p < .05$) ενώ μετά την παρέμβαση οι στάσεις τους άλλαξαν σε θετικές καθώς «επιθυμούσαν να έχουν στενότερες επαφές με αλλοδαπούς» ($t_{(402)}=3.43$, $p < .001$). Για πρώτη φορά εφαρμόζεται και αξιολογείται ένα κατασκηνωτικό πρόγραμμα παρέμβασης για την κοινωνική ένταξη αλλοδαπών παιδιών και τα ευρήματα του μπορεί να είναι χρήσιμα για την αντιμετώπιση του σημαντικού κοινωνικού προβλήματος της ευκολότερης ένταξης των παιδιών που απειλούνται με αποκλεισμό.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνική ενσωμάτωση, αποκλεισμός, αλλοδαπά παιδιά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα στην Ευρώπη ζουν εκατομμύρια μετανάστες. Χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα που είχαν χαρακτηριστεί ως χώρες «αποστολής» έχουν μεταβληθεί σε χώρες «υποδοχής». Οι μετανάστες πολλές φορές αποκαλούνται ως «ξένοι» και παρατηρείται μια ξενοφοβική και ρατσιστική τάση από τον Ευρωπαίο πολίτη απέναντί στους αλλοδαπούς συμπεριλαμβανομένου και τον Έλληνα (Gillborn, 1995). Ξενοφοβία είναι η αποστροφή από τα ξένα έθνη, τον ξένο τρόπο ζωής και οτιδήποτε ολόξενο γιατί προκαλεί στους ανθρώπους

φόβο, ή απειλή για την πολιτιστική τους ταυτότητα. (Taguieff, 1997). Κατά τον Ευαγγέλου (2005) στην ανάπτυξη της ξενοφοβίας οδήγησαν κυρίως: α) η ανισότητα των ευκαιριών των αλλοδαπών, β) η ύπαρξη διαφορετικών εθνικών πολιτισμικών χαρακτηριστικών, γ) οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της οικογένειας τους, δ) η έλλειψη διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας, του πολιτισμού και της ιστορίας τους. Από τη χώρα υποδοχής και από τους γηγενείς: α) οι ελλείψεις των εκπαιδευτικών πολιτικών, β) η ύπαρξη στερεοτύπων, προκαταλήψεων και του ανταγωνισμού, γ) η έλλειψη αυτοσεβασμού και αυτοαντίληψης, δ) η έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων και επίλυσης διαφορών, ε) η έλλειψη της επαφής, στ) της ισότιμης αλληλεπίδρασης, της επικοινωνίας, ζ) της αναγνώρισης της αξίας του άλλου και του αισθήματος της ενσυναίσθησης. Η ξενοφοβία έχει βρεθεί πως οδηγεί στο ρατσισμό (Δώδος, Καφετζής, Λυριντζής, Μιχαλόπουλου, Νικολακόπουλος, Σπουρδαλάκης, & Τσουκαλάς, 1996), δηλαδή στην διάκριση των εθνών σε κατώτερες και ανώτερες φυλές. (Τσιάκαλος, 1994). Η Ευρώπη πλήττεται από τα φαινόμενα ρατσισμού και γίνονται πολλές προσπάθειες από την κυβέρνηση με συγκεκριμένες νομοθεσίες αλλά και μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την αντιμετώπιση του φαινομένου και την ανάπτυξη της ισότητας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (European Youth Center, 1995; Coulby & Jones, 1995). Σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα που θεσπίστηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αποτρέπεται κάθε διάκριση για τη φυλή, το φύλο, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία. Σε ένα κόσμο που τα σύνορα καταργούνται, οι πολιτισμοί πρέπει να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, να αποδέχονται τις αξίες και τις ικανότητες όλων, να παρατηρούν τι κάνουν, να γνωρίσουν ο ένας τον πολιτισμό του άλλου και να ανταλλάσουν εμπειρίες και ιδέες, για να συνυπάρχουν αρμονικά και ευτυχημένα. (European Youth Center, 1995).

Η φυσική αγωγή και ο ρόλος του αθλητισμού σε μια πλουραλιστική κοινωνία έχουν χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη της αλληλεγγύης και του αντιρατσισμού (Moodley, 1995). Στο σχολείο το γνωστικό του αντικείμενο είναι το μοναδικό που μέσα από τις παιγνιώδεις δραστηριότητες απαιτείται αλληλοσεβασμός και αλληλοϋποστήριξη ανεξάρτητα από καταγωγή και εθνική προέλευση. (Clemments & Kinzle 2002). Μέσω της άθλησης τα αλλοδαπά παιδιά ενσωματώνονται ισότιμα στην κοινωνία. Το πρόβλημα της γλώσσας δεν είναι εμφανές καθώς πιο σημαντικό ρόλο παίζει η γλώσσα του σώματος. Οι αθλητικές δραστηριότητες είναι γνωστές συνήθως στα παιδιά ανεξαρτήτως καταγωγής. Η ίδια η επαφή των ατόμων από διαφορετικές υπηκοότητες μπορεί να «σπάσει» τις προκαταλήψεις αλλά ακόμη και τα φρονήματα των θεατών. Για την ανάπτυξη του αθλητισμού μοιράζονται την κουλτούρα τους και τα στοιχεία του ήθους τους. Ο αθλητισμός δημιουργεί αρκετές ευκαιρίες για κοινωνική καταξίωση, επικοινωνία και εγκατάλειψη των φυλετικών και ρατσιστικών αδικοκρισιών και προτύπων. Μέσα από την άθληση πρεσβεύονται οι οικουμενικές και οι διαχρονικές αξίες του Ολυμπισμού, που στοχεύει στην ενίσχυση και διάπλαση ενός ανεκτικού και δημοκρατικού χαρακτήρα όπου θα λύνει ειρηνικά τις συγκρούσεις χωρίς βία, παίζοντας τίμια, σεβόμενος τον αντίπαλο και τους κανόνες του παιχνιδιού (European Youth Center, 1996). Για όλους αυτούς τους λόγους, οι αθλητικές δραστηριότητες μπορούν να καλλιεργήσουν την ανοχή απέναντι στην διαφορετικότητα και να γνωρίσουν στα παιδιά ηθικές αξίες όπου μέσα από το παιχνίδι, θα τις μεταφέρουν στο καθημερινό τους βίο, με αποτέλεσμα στην μετέπειτα ενήλικη ζωή τους, να ενσωματωθούν αρμονικά στην κοινωνία Αυτό το μεγάλο πρόβλημα της κοινωνικής ένταξης προσπαθεί να εκθέσει και να συμβάλει στη λύση του και το παρεμβατικό μας κατασκευαστικό πρόγραμμα αφού και η κατασκλήνωση, έτσι και αλλιώς έχει παρεμβατικό ρόλο και μπορεί να αλλάξει συμπεριφορές και αντιλήψεις και να συνεισφέρει στην ψυχική ωριμότητα των παιδιών (MacAloon, 1986). Σε συνάρτηση με τα οφέλη της άσκησης, οι κινητικές δραστηριότητες μπορούν να μην προσανατολίζονται κυρίως στην κινητική και βιολογική ανάπτυξη των

παιδιών και έμμεσα στο συναισθηματικό τομέα όπως γίνεται στο σχολείο, αλλά αντίθετα να χρησιμοποιούνται ως όχημα για το σκοπό που προσανατολίζεται κατά κύριο λόγο στο συναισθηματικό τομέα, δηλαδή στην ανάπτυξη ηθικών και κοινωνικών αρετών και την συνύπαρξη με τους αλλόφυλους χωρίς την ύπαρξη των εμποδίων που δημιουργούνται από τις πολιτισμικές αντιθέσεις. Έτσι οι ίδιες οι πολιτιστικές διαφορές θα γίνουν αφορμή για διαπολιτισμικό διάλογο και για γνωριμία με τα αλλοεθνή παιδιά (Müller, 2000).

Για πρώτη φορά στην Ελλάδα εφαρμόστηκε και αξιολογήθηκε ένα στοχευόμενο πρόγραμμα παρέμβασης σε κατασκήνωση με στόχο την ένταξη αλλοδαπών παιδιών και την κοινωνική ενσωμάτωση. Ο παιδευτικός ρόλος της κατασκήνωσης έχει χρησιμοποιηθεί ως κοινωνικό και κιναισθητικό θεραπευτικό μέσο για άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά και για άλλες ειδικές ομάδες, αλλά όχι για την ειδική ομάδα των μεταναστών. Η πρωτοτυπία της έρευνας λοιπόν συμβάλει στην εμπάθυνση της γνώσης και στην απόκτηση νέας γνώσης καθώς θα προσπαθήσει να προσθέσει το δικό της λιθαράκι στο γνωστικό αντικείμενο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης ενός κατασκηνωτικού προγράμματος ένταξης αλλοεθνών παιδιών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό, να αξιολογηθούν οι ευκαιρίες που έδωσε το πρόγραμμα παρέμβασης στους αλλοδαπούς συμμετέχοντες ανά φύλο και ανά ηλικία και να συγκριθούν οι στάσεις των Ελλήνων παιδιών για τους αλλοδαπούς, πριν και μετά την κατασκηνωτική εμπειρία ανά φύλο και ανά ηλικία.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 250 παιδιά ηλικίας 7 έως 17 ετών Ελληνικής (N=48) και Αλλοδαπής (N=202) υπηκοότητας που συμμετείχαν σε παραθαλάσσια κατασκήνωση την καλοκαιρινή περίοδο. Η συμμετοχή όλων των παιδιών στην έρευνα ήταν εθελοντική.

Όργανα Μέτρησης

Για τη μέτρηση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν δύο διαφορετικά όργανα αξιολόγησης. Για την αξιολόγηση του προγράμματος παρέμβασης όπου αφορά τα 48 παιδιά από την Αλλοδαπή χρησιμοποιήθηκε ένα προσαρμοσμένο ερωτηματολόγιο με 12 ερωτήσεις για την αξιολόγηση των ευκαιριών που τους έδωσε το πρόγραμμα (Weigel, Wisser & Cook, 1975), και με 7 ερωτήσεις για τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα οι μεταβλητές που αξιολογήθηκαν ήταν οι ευκαιρίες του προγράμματος όπως, «εάν τους δόθηκε η ευκαιρία για να γνωρίσουν τα παιδιά τον τρόπο ζωής παιδιών άλλων υπηκοοτήτων», «να κάνουν φιλίες», «να παίξουν», «να συνεργαστούν με αλλοεθνή παιδιά» και γενικά «να σεβαστούν και να εμπιστευτούν παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων». Οι απαντήσεις σημειώνονταν σε 5-βάθμια κλίμακα τύπου Likert (δεν μου έδωσε την ευκαιρία καθόλου =1 έως 5=μου έδωσε την ευκαιρία πάρα πολύ). Οι δημογραφικές ερωτήσεις αξιολόγησαν το φύλο, την ηλικία, τον τόπο διαμονής τους, την σχολική τάξη που θα πάνε από τη νέα χρονιά και τον τόπο γέννησης των γονιών τους.

Για την εκτίμηση των στάσεων, των Ελλήνων παιδιών για τους αλλοδαπούς (n=202) πριν το πρόγραμμα παρέμβασης χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με 22 ερωτήσεις πριν και μετά την παρέμβαση του κατασκηνωτικού προγράμματος (Κέντρο Μελετών και

Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ,2000). Οι ερωτήσεις αναφέρονταν στις σχέσεις και στις πεποιθήσεις για τα παιδιά άλλων υπηκοοτήτων, αλλά και πως πιστεύουν πως οι αλλοεθνείς αντιμετωπίζονται από την κοινωνία όπως π.χ. «ποια είναι η γνώμη σου για τους αλλοδαπούς/ές κατασκηνωτές/τριες». Τέλος υπήρχαν 7 ερωτήσεις δημογραφικού περιεχομένου και αφορούσαν το φύλο, την ηλικία, τον τόπο καταγωγής, τον τόπο διαμονής των παιδιών και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.

Περιγραφή του Προγράμματος Παρέμβασης

Το πρόγραμμα παρέμβασης περιλάμβανε δραστηριότητες και παιχνίδια που αναφέρονται παρακάτω:

- Παιχνίδια Γνωριμίας
- Παιχνίδια για τη γνωριμία στοιχείων από διαφορετικούς Πολιτισμούς
- Παραδοσιακά Παιχνίδια από διαφορετικές Χώρες
- Παιχνίδια συνεργασίας με Παιδιά από διαφορετικές Εθνικότητες
- Δραστηριότητες σε παιγνιώδη μορφή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα
- Κινητικές Δραστηριότητες για το Σεβασμό και την Αποδοχή της Διαφορετικότητας
- Παιχνίδια Εμπιστοσύνης και Φιλίας και
- Αλληλεπιδραστικά Παιχνίδια για τη Κολύμβηση, τις Διατροφικές Συνήθειες και την Υγιεινή Διαβίωση. (Καλλιπάτειρα –ΥΠΕΠΘ,2008, www.acsamman.edu.jo/pe.html, www.ga.k12.pa.us/games.htm).

Οι δράσεις του προγράμματος πραγματοποιούνταν κάθε μέρα για δύο ώρες επί 10 συνεχόμενες ημέρες ενώ την υπόλοιπη μέρα τα παιδιά συμμετείχαν στο πρόγραμμα της κατασκήνωσης .

Εκπαίδευση προσωπικού

Πέντε καθηγητές φυσικής αγωγής και μια ψυχολόγος εφάρμοσαν το πρόγραμμα. Οι εκπαιδευτές ενημερώθηκαν, εκπαιδεύτηκαν και αξιολογήθηκαν για τη σωστή εφαρμογή του προγράμματος.

Διαδικασία Μέτρησης

Όλα τα παιδιά που συμμετείχαν στο πρόγραμμα παρέμβασης συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση του προγράμματος παρέμβασης. Το ερωτηματολόγιο για τις στάσεις των παιδιών για τους αλλοδαπούς συμπληρώθηκε με την άφιξη των παιδιών στο χώρο της κατασκήνωσης και το ίδιο ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε μετά το τέλος της κατασκηνωτικής περιόδου. Τα παιδιά από την Ελλάδα δεν συμμετείχαν στο πρόγραμμα παρέμβασης και αξιολογήθηκαν μόνο για τις στάσεις τους αλλοδαπούς. Η συμπλήρωση και η συλλογή των ερωτηματολογίων έγινε με την παρουσία της ερευνήτριας για παροχή επεξηγήσεων και πληροφοριών.

Σχεδιασμός της έρευνας

Για την ανάλυση των δεδομένων σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος έγινε ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) ($p < .05$) για την διερεύνηση των διαφορών των ευκαιριών ανά ηλικιακή ομάδα (ανεξάρτητη μεταβλητή) των παιδιών (7-9, 10-12, 13-15 και 16-17 ετών) και ανάλυση t-test ($p < .05$) για την διερεύνηση των διαφορών των ευκαιριών του προγράμματος ανά φύλο. Η ανάλυση μεταξύ των ομάδων έγινε με τη μέθοδο post hoc Scheffe.

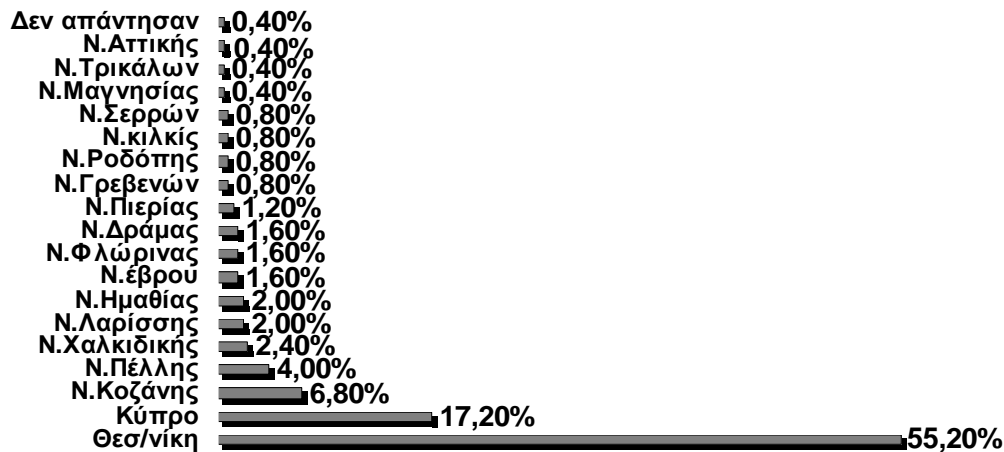
Επιπλέον, έγινε ανάλυση t-test, ποσοστιαία ανάλυση χ^2 και ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) ($p < .05$) για την διερεύνηση των διαφορών στις στάσεις των παιδιών για τους αλλοδαπούς πριν και μετά το πρόγραμμα παρέμβασης αλλά και για τη σύγκριση των διαφορών ανάμεσα στο φύλο και την ηλικία.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Δημογραφικά Χαρακτηριστικά του δείγματος

Στην έρευνα συμμετείχαν σε ποσοστό 50,4% κορίτσια και σε ποσοστό 49,6% αγόρια ηλικίας 7 έως 17 ετών. Το 5,2% των συμμετεχόντων ήταν ηλικίας 7 έως 9 ετών, το 44,8% ήταν ηλικίας 10-12 ετών, το 46,4% ήταν ηλικίας 13-15 ετών και το 3,6% ήταν ηλικίας 16-17 ετών. Ο τόπος διαμονής των παιδιών φαίνεται στο γράφημα 1.

Γράφημα 1

Στο ερωτηματολόγιο για τις ευκαιρίες του προγράμματος τα 48 παιδιά ερωτήθηκαν για τον τόπο γέννησης του πατέρα τους και της μητέρας τους. Στο τόπο γέννησης της μητέρας τους το 22,9% απάντησε την Ρωσία, ενώ το ίδιο ποσοστό για τον τόπο γέννησης του πατέρα τους απάντησε την Γεωργία. Το 20,8% ωστόσο απάντησε την Γεωργία για την πρώτη ερώτηση και το ίδιο ποσοστό (20,8%) συγκέντρωσε και η Ελλάδα και η Ρωσία για την δεύτερη απάντηση. Τα αμέσως επόμενα μεγαλύτερα ποσοστά το 16,7% και το 10,4% απάντησε για την χώρα γέννησης της μητέρας τους την Ελλάδα και την Αλβανία αντίστοιχα, αλλά το 10,4% απάντησε την Αλβανία και για την χώρα γέννησης του πατέρα. Το 8,3% απάντησε και στις δύο ερωτήσεις την Αφρική και το Αφγανιστάν αντίστοιχα. Επιπλέον, το 6,3% απάντησε το Ισραήλ και στις δυο ερωτήσεις και με το ίδιο ποσοστό. Τέλος, με ποσοστό 2,1%, ως τόπος γεννήσεως της μητέρας απαντήθηκε και η Βουλγαρία και το Τουρκμενιστάν και ως τόπος γεννήσεως του πατέρα με το ίδιο ποσοστό η Λευκορωσία.

Στο ερωτηματολόγιο για την εκτίμηση των στάσεων, τα 202 μεγαλύτερα παιδιά που δεν συμμετείχαν στο πρόγραμμα παρέμβασης ερωτήθηκαν εκτός από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και για το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους. Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των συμμετεχόντων το 34,7% είχε τελειώσει λύκειο, το 32,2% είχε τελειώσει πανεπιστήμιο (Α.Ε.Ι), το 16,8% ήταν απόφοιτοι ανώτατων τεχνολογικών

Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.) το 9,9% ήταν βασικής εκπαίδευσης (γυμνάσιο), το 5,4% ήταν απόφοιτοι δημοτικού και τέλος το 1,0% δεν απάντησαν στην ερώτηση.

Αποτελεσματικότητα του προγράμματος

Οι μέσοι όροι (Μ.) και οι τυπικές αποκλίσεις (Τ.Α.) των απαντήσεων για τις ευκαιρίες που έδωσε στους συμμετέχοντες το πρόγραμμα παρέμβασης αναφέρονται παρακάτω στον πίνακα 1.

Πίνακας 1. Μέσοι όροι των ευκαιριών του προγράμματος

Ευκαιρίες του προγράμματος παρέμβασης	Μ.Ο.	Τ.Α.
Να μάθει για τις συνήθειες παιδιών άλλων υπηκοοτήτων	3.0	1.3
Να γνωρίσει τον τρόπο ζωής άλλων υπηκοοτήτων	3.5	1.1
Να κάνει φίλιες με παιδιά άλλων υπηκοοτήτων	4.1	1.0
Να ζήσει με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	3.8	1.1
Να παίξει με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	3.8	1.2
Να συνεργαστεί με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	4.0	1.2
Να συμμετάσχει σε ομαδικά παιχνίδια	4.0	1.1
Να καταλάβει τη σπουδαιότητα της συνεργασίας	3.7	1.3
Να καταλάβει ότι στο παιχνίδι όλοι είναι ίσοι.	3.8	1.3
Να διασκεδάσει με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	4.0	1.0
Να μάθει να σέβεται τα άλλα παιδιά	4.0	1.3
Να μάθει να εμπιστεύεται παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	3.8	1.2

Σύγκριση των διαφορών του προγράμματος παρέμβασης ανά φύλο και ανά ηλικία.

Η ανίχνευση των διαφορών μεταξύ των φύλων όσο αναφορά τις ευκαιρίες του προγράμματος, έγινε με t- test. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων φάνηκε ότι υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις ευκαιρίες που έδωσε το πρόγραμμα στα παιδιά για «παιχνίδι με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων», ($t_{(46)}=-2.08$, $p<.05$) περισσότερο στα κορίτσια (Μ.=4.2, Τ.Α.=1.1) από τα αγόρια (Μ.=3.5, Τ.Α.=1.1) για «διασκέδαση με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων» ($t_{(46)}=2.33$, $p<.05$) περισσότερο στα κορίτσια (Μ.=4.4, Τ.Α.=0.8) από τα αγόρια (Μ.=3.7, Τ.Α.=1.2) και για «σεβασμό προς τα άλλα παιδιά» ($t_{(46)}=2.2$, $p<.05$) επίσης περισσότερο στα κορίτσια (Μ.=4.4, Τ.Α.=0.9) από τα αγόρια (Μ.=3.6, Τ.Α.=1.4).

Επιπλέον, σημαντικές διαφορές σημειώθηκαν μεταξύ των διαφορετικών ηλικιακών ομάδων και στην επίδραση του προγράμματος ανά ηλικιακή ομάδα. Έγινε ανάλυση διακύμανσης (Ανοva) και οι σημαντικές διαφορές διερευνήθηκαν με τη μέθοδο post hoc Scheffe. Συγκεκριμένα φάνηκε ότι υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις ερωτήσεις που φαίνονται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2.Αξιολόγηση του προγράμματος παρέμβασης ανά ηλικία.

Ευκαιρίες του προγράμματος παρέμβασης	Μ. Ηλικιακών Ομάδων			F	p	Σύγκριση μεταξύ των ομάδων post hoc Scheffe
	7-9 ετών (1)	10-12 ετών (2)	13-15 ετών (3)			
Γνωριμία του τρόπου ζωής παιδιών άλλων υπηκοοτήτων	2.9	4.0	1.1	8.54	<.001	(1-2) (2-3)
Φιλίες με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	4.0	4.4	1.0	5.03	<.05	(2-3)
Συμβίωση με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	4.0	4.1	1.1	5.40	<.05	(2-3)
Παιχνίδι με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	3.4	4.3	1.2	7.82	<.001	(2-3)
Συνεργασία με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	4.0	4.5	1.2	8.18	<.001	(2-3)
Διασκέδαση με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	3.8	4.4	1.0	3.82	<.05	(2-3)
Εμπιστοσύνη σε παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων	4.2	4.0	1.2	3.49	<.05	

Σύγκριση Των Στάσεων Των Ελλήνων Παιδιών Για Τους αλλοδαπούς Πριν Και Μετά το πρόγραμμα παρέμβασης.

Με την ανάλυση του t-test για ανεξάρτητες μεταβλητές καθώς και με την ποσοστιαία ανάλυση χ^2 βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη σύγκριση των στάσεων πριν και μετά το πρόγραμμα παρέμβασης. Οι στάσεις των Ελλήνων για τους αλλοδαπούς που παρουσίασαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ήταν: «αν θεωρούν θετικό να είναι αρχηγός της ομάδας τους αλλοδαπό παιδί» ($\chi^2_{(1)}=7.50$, $p<.05$) όπου το ποσοστό αυξήθηκε μετά τη παρέμβαση (57.9%) σε σχέση με πριν την παρέμβαση (42.1%), επίσης και στην «επιθυμία για στενότερες φιλικές σχέσεις με τους αλλοδαπούς» ($t_{(402)}=3.43$, $p<.001$) ο μέσος όρος αυξήθηκε μετά την παρέμβαση (M.=2.6, T.A.=1.0) σε σχέση με πριν την παρέμβαση (M.=2.3, T.A.=1.0). Ακόμη στη στάση τους για την «πεποίθηση τους πως αλλοδαποί συγκεκριμένης φυλετικής καταγωγής είναι λιγότερο φιλικοί» ($\chi^2_{(1)}=6.80$, $p<.05$) το ποσοστό μειώθηκε μετά την παρέμβαση (44.3%) σε σύγκριση με πριν την παρέμβαση (55.7%) όπως και στη στάση τους για «αποφυγή να αναφέρουν αν είχαν φιλική ή συγγενική σχέση με κάποιον αλλοδαπό» ($\chi^2_{(1)}=5.72$, $p<.05$) το ποσοστό μετά την παρέμβαση (36.8%) μειώθηκε σε σύγκριση με πριν την παρέμβαση (63.2%).

Σύγκριση των στάσεων των ελλήνων παιδιών για τους αλλοδαπούς ανά φύλο και ανά ηλικία πριν και μετά το πρόγραμμα παρέμβασης

Έγινε σύγκριση των στάσεων των παιδιών για τους αλλοδαπούς ανά φύλο πριν το πρόγραμμα παρέμβασης. Οι απαντήσεις των ερωτήσεων αναλύθηκαν με τη μέθοδο χ^2 (κατηγορικά δεδομένα NAI OXI) και t-test όταν οι απαντήσεις δίνονταν σε κλίμακα (1-5).

Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι στατιστικά σημαντικές διαφορές ανά φύλο, παρουσιάστηκαν στην έννοια «αν υπήρξε ποτέ κατασκηνωτής με αλλοδαπούς

κατασκηνωτές» ($\chi^2_{(1)}=10.3$, $p<.05$), με υψηλότερο ποσοστό στα αγόρια (65,2%) σε αντίθεση με τα κορίτσια (34,8%), στην έννοια «αν είχε ποτέ φιλικές σχέσεις με αλλοδαπούς κατασκηνωτές» ($\chi^2_{(1)}= 3.94$, $p<.05$) με υψηλότερο ποσοστό στα κορίτσια (58,2%), σε σύγκριση με τα αγόρια (41,8%), στην έννοια «αν έχει θετική γνώμη για τους αλλοδαπούς /ές κατασκηνωτές/τριες» ($\chi^2_{(1)}= 7.83$, $p<.05$) με υψηλότερο ποσοστό στα αγόρια (59.3%) σε σχέση με τα κορίτσια (40.7%) και στην έννοια «αν θα τον πείραζε να είναι σηματοφόρος του σχολείου παιδί αλλοδαπής εθνικότητας» ($\chi^2_{(1)}=4.22$, $p<.05$) με υψηλότερο ποσοστό στα αγόρια (60%) σε σχέση με τα κορίτσια (40%).

Στατιστικά σημαντικές διαφορές υπήρξαν μέσα από την ανάλυση διακύμανσης ANOVA και με την post hoc Scheffe μέθοδο και μεταξύ των ηλικιών πριν το πρόγραμμα παρέμβασης. Οι στάσεις των παιδιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα από τα ερωτηματολόγια που έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, ήταν: «αν δεν έχει γνωρίσει ποτέ αλλοδαπούς οποιασδήποτε ηλικίας και φύλου» ($\chi^2_{(3)}=8.13$, $p<.05$) με υψηλότερο ποσοστό στην ηλικιακή ομάδα των 10-12 ετών (49.0%) έναντι των ηλικιακών ομάδων των 13-15 ετών (42.2%) και 9 και 16-17 ετών (4.1% ίδια τιμή και στις δύο ηλικιακές ομάδες) και «αν δεν πιστεύει ότι άτομα συγκεκριμένης υπηκοότητας αντιμετωπίζονται ως κατώτεροι» ($\chi^2_{(3)}=13.6$, $p<.05$) με υψηλότερο ποσοστό επίσης στην ηλικιακή ομάδα των 10-12 ετών (49.0%) έναντι των ηλικιακών ομάδων των 13-15 ετών (35.7%) και των 9 και 16-17 ετών (3.6% ίδια τιμή και στις δύο ηλικιακές ομάδες) και «πως θα αισθανόταν να αναφέρει αν είχε φιλική ή συγγενική σχέση με αλλοδαπό» ($F_{(3, 198)}=2.89$, $p<.05$) με υψηλότερο μέσο όρο στην ηλικιακή ομάδα των 16-17 ετών ($M.=4.1$, $T.A.=2.2$) σε σύγκριση με τις ηλικιακές ομάδες των 10-12 και 13-15 ετών ($M.= 2.6$, $T.A.=1.5$ ίδια τιμή και στις δύο ηλικιακές ομάδες) και με την ηλικιακή τάξη των 9 ετών ($M.=1.5$, $T.A.=0.7$).

Έγινε επιπλέον, σύγκριση μεταξύ των στάσεων των παιδιών για τους αλλοδαπούς ανά φύλο και ανά ηλικία μετά το πρόγραμμα παρέμβασης και δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ποσοστά του φύλου και της ηλικίας του δείγματος συμφωνούν σε γενικές γραμμές με την έρευνα των Alexandris και Kouthouris, (2005) που πραγματοποιήθηκε επίσης σε κατασκήνωση της Βόρειας Ελλάδας για την εκτίμηση των κινήτρων των παιδιών, όπου τα κορίτσια ήταν περισσότερα (53,2%) έναντι των αγοριών (46,8%) και το μεγαλύτερο ποσοστό κατείχαν οι ηλικίες 12-14 ετών (55.4%) ενώ ακολουθούσαν οι ηλικιακές ομάδες των 15-17 ετών (27,4%) και οι ηλικίες των 8-11 ετών (17,2%). Ωστόσο, το φύλο και οι ηλικίες που θα συμμετάσχουν σε μια κατασκήνωση εξαρτάται και από τα κίνητρα των παιδιών και μπορεί να διαφέρουν ανά καλοκαιρινή κατασκηνωτική περίοδο.

Επιπρόσθετα, στο ερωτηματολόγιο για την εκτίμηση των στάσεων για τους αλλοδαπούς τα παιδιά ερωτήθηκαν για το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους. Μπορεί να παρατηρηθεί λοιπόν πως οι γονείς που είχαν τελειώσει το Λύκειο και πιθανόν συνδέονται με τα μεσαία κοινωνικοοικονομικά στρώματα παροτρύνουν τα παιδιά τους να συμμετάσχουν σε ένα κατασκηνωτικό πρόγραμμα καθώς κατανοούν τα οφέλη που αποκομίζουν (κυρίως ψυχοκοινωνικά), γεγονός το οποίο φάνηκε από τα ευρήματα της έρευνας των Henderson et al.(2007) όπου γονείς που προέρχονταν από το μεσαίο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αξιολόγησαν θετικά την συνεισφορά της κατασκήνωσης στη σωστή ανάπτυξη των παιδιών του.

Από τα αποτελέσματα φάνηκε πως το πρόγραμμα παρέμβασης ήταν πολύ αποτελεσματικό και πέτυχε τους στόχους του για την κοινωνική ένταξη των παιδιών, καθώς τα παιδιά σε όλες τις ερωτήσεις για τις ευκαιρίες του προγράμματος, πλησίαζαν ή έδωσαν την απάντηση αρκετά ή πολύ (πίνακας1.). Αξιοσημείωτο είναι επίσης πως το πρόγραμμα τους έδωσε περισσότερο ευκαιρίες για φιλίες, συνεργασία, συμμετοχή σε ομαδικά παιχνίδια, διασκέδαση και σεβασμό μεταξύ των παιδιών από διαφορετικές υπηκοότητες .Είναι φανερό λοιπόν, πως τα παιχνίδια συντέλεσαν στην ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών (Κάππας,2005) και η αμοιβαία αλληλεπίδραση (Μυτίλης, 1998; Sherif & Hovland, 1961), απορρόφησε τα παιδιά και έτσι εγκατέλειψαν τις φυλετικές και κοινωνικές διαφορές τους, για χάρη της τέρψης και την κοινής μέθεξης που ένιωσαν από τις αθλοπαιδιές (Gofman,1996).Οι σχεδιασμένες και επιλεγμένες αθλητικές παιγνιώδεις δραστηριότητες του προγράμματος δηλαδή φαίνεται να βοήθησαν στην υγιή κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, όπως κάθε καλό ποιοτικό πρόγραμμα με αθλητικές δραστηριότητες (Bucher & Wuest, 1987; Hellison, 1985) καθώς τα παιδιά όχι μόνο συναναστράφηκαν με τα αλλοεθνή παιδιά, αλλά τα εμπιστεύτηκαν και σεβάστηκαν την διαφορετικότητα τους στοιχεία που εντάσσουν ουσιαστικά τα παιδιά στην κοινωνία.

Όσον αφορά στη σύγκριση της επίδρασης του προγράμματος παρέμβασης ανά φύλο και ανά ηλικία φάνηκε πως κυρίως τα κορίτσια και η ηλικιακή ομάδα των 10-12 ετών έπαιξαν,συμβίωσαν,διασκέδασαν,σεβάστηκαν,συνεργάστηκαν,δημιούργησαν φιλίες και γνώρισαν τον τρόπο ζωής παιδιών άλλων υπηκοοτήτων. Τα κορίτσια λοιπόν φαίνεται πως σκεπτόμενα πιο ορθολογιστικά, (διότι τα κορίτσια είναι πιο ώριμα από τα αγόρια στην προεφηβική ηλικία των 10-12 ετών) επέδειξαν μια πιο ανοιχτόμυαλη και ανεκτική συμπεριφορά στους αλλοδαπούς, χωρίς ουτοπικούς εθνικισμούς.

Έχει πάντως βρεθεί πως τα κορίτσια διαφορετικής υπηκοότητας συνήθως λόγω των στερεοτύπων και των κοινωνικών θρησκευτικών εθίμων παρουσιάζουν συγκρατημένη συμπεριφορά (Carrington, Chievers & Williams, 1987; Carrington & Williams 1988). Όμως έχει επίσης βρεθεί πως τα κορίτσια επιζητούν την κοινωνικοποίηση και παρακινούνται εσωτερικά περισσότερο από την διάθεση τους για κοινωνική επαφή με τα άλλα παιδιά ή από την τέρψη που νιώθουν μέσα από αθλητικές δραστηριότητες, (Crandal, 1980; Beard & Ragheb, 1980), για να συμμετάσχουν σε μια κατασκήνωση (Alexandris & Kouthouris, 2005). Παράγοντες που εξηγούν πως και στη έρευνα αυτή τα κορίτσια διασκέδασαν και έπαιξαν με τα παιδιά χωρίς να ενδιαφέρονται για την υπηκοότητας τους και έτσι μέσα από την τριβή τους με τα παιδιά σεβάστηκαν και τη διαφορετικότητά τους. Ενώ στα αγόρια, φαίνεται η ύπαρξη ρατσισμού, φαινόμενο που έχει παρατηρηθεί και σε μελέτη του Fleming (1991) που συμμετείχαν αγόρια από την Ασία.

Αναφορικά με την ηλικία, η υψηλότερη τιμή ήταν στην ηλικιακή ομάδα των 10-12 ετών σχεδόν σε όλες τις ευκαιρίες του προγράμματος (εκτός από μία ερώτηση όπου η ηλικιακή ομάδα των 9 ετών είχε υψηλότερο μέσο όρο από την άλλες ηλικιακές ομάδες) έναντι των ηλικιακών ομάδων 9 και 13-15 ετών πιθανόν γιατί η συγκεκριμένη ηλικιακή τάξη αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος μας αλλά και γιατί τα αθλητικά παιχνίδια είναι ζωτικής σημασίας για την ψυχική και σωματική τους ανάπτυξη, σ' αυτήν την ηλικία (Κλιάφα & Βαλάση 2002).Στην ερώτηση για το αν εμπιστεύτηκαν τα παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων η ηλικιακή ομάδα των 9 ετών είχε υψηλότερη τιμή από τις ηλικιακές τάξεις των 10-12 ετών και 13-15 ετών, ίσως γιατί στη νεαρή αυτή ηλικία έχουν αμοιβαίο ενδιαφέρον για τις παιγνιώδεις δραστηριότητες και ενσωματώθηκαν όλοι σε μία ομάδα με εμπιστοσύνη, αδιαφορώντας για τις φυλετικές διαφορές εμφάνισης.

Στη σύγκριση των στάσεων των παιδιών για τους αλλοδαπούς πριν και μετά το πρόγραμμα παρέμβασης φάνηκε ότι οι στάσεις των παιδιών για τους αλλοεθνείς άλλαξαν μετά το πρόγραμμα παρέμβασης σε όλα τα αντικείμενα αξιολόγησης. Ειδικότερα η πλειοψηφία των παιδιών θεωρούσαν θετικό να είναι αλλοδαπό παιδί αρχηγός της ομάδας μετά το πρόγραμμα παρέμβασης σε σχέση με πριν το πρόγραμμα όπου η πλειοψηφία το θεωρούσε αρνητικό και επίσης τα παιδιά θα προτιμούσαν να έχουν αρκετά στενότερες φιλικές σχέσεις με τους αλλοδαπούς ενώ πριν το πρόγραμμα παρέμβασης δεν ήθελαν να έχουν πολλές φιλικές σχέσεις με αλλοδαπούς. Επίσης μόνο η μειοψηφία των παιδιών πίστευε πως κάποιος αλλοδαπός συγκεκριμένης φυλετικής καταγωγής είναι λιγότερο φιλικός μετά την επαφή τους με αλλοδαπά παιδιά μετά το πρόγραμμα παρέμβασης, ενώ πριν την παρέμβαση η συγκεκριμένη στάση αντιπροσώπευε τα περισσότερα παιδιά. Τη μεγαλύτερη διαφορά πριν και μετά το πρόγραμμα παρέμβασης παρουσίασε η στάση των παιδιών πως δεν θα απέφευγαν να πουν πως έχουν φιλική ή συγγενική σχέση με κάποιον από την αλλοδαπή ενώ, πριν το πρόγραμμα παρέμβασης οι περισσότεροι θα απέφευγαν να μιλήσουν γι αυτό το θέμα. Η αλλαγή των στάσεων των παιδιών είναι ένα περισπούδαστο βήμα για την κοινωνική ενσωμάτωση των αλλοεθνών αλλά και αναγκαία και ζητούμενη στην Ελληνική κοινωνία και καθόλου δεδομένη, όπως φαίνεται και σε έρευνα των Τσούμης, Μπάκας και Γρηγοριάδης (2001) όπου τα παιδιά με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό απόρριψης από τους συμμαθητές τους στο σχολείο.

Επιπροσθέτως, στη σύγκριση των στάσεων των παιδιών για τους αλλοδαπούς ανά φύλο και ανά ηλικία πριν το πρόγραμμα παρέμβασης, τα κορίτσια είχαν υπάρξει λιγότερες φορές κατασκηνώτριες με αλλοδαπά παιδιά και έτσι είχαν λιγότερες φιλικές σχέσεις με αλλοδαπούς κατασκηνώτες. Τα αγόρια επίσης είχαν θετικότερη γνώμη για τους αλλοδαπούς από τα κορίτσια, αλλά θα ενοχλούνταν περισσότερο από τα κορίτσια αν ήταν αλλοδαπό παιδί σημαντικό του σχολείου τους, όπου είναι και η μόνη στάση που τα αγόρια επιδεικνύουν ρατσιστική συμπεριφορά σε σχέση με τα κορίτσια και μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως το σχολείο δεν έχει καταφέρει στην Ελλάδα να πετύχει τους κοινωνικούς και ηθικούς του σκοπούς μέσα από τον παιδαγωγικό του ρόλο. Είναι φανερό πως σε αντίθεση με το πρόγραμμα παρέμβασης όπου τα κορίτσια είχαν επιδείξει υψηλότερη διαπολιτισμική συμπεριφορά από τα αγόρια, στις στάσεις των παιδιών τα αγόρια λόγω της μεγαλύτερης επαφής και της βιωματικής τους σχέσης με αλλοδαπά παιδιά μέσα από τις δράσεις του προγράμματος, ήταν πολύ ανοιχτά στην πολιτισμικότητα και στην αποδοχή της διαφορετικότητας. Τα αποτελέσματα της εργασίας μας για τις στάσεις των κοριτσιών υποστηρίζονται και από την έρευνα του Allport (1954) όπου έχει βρεθεί πως κορίτσια που έχουν περισσότερες επαφές με άτομα διαφορετικής φυλετικής καταγωγής επιδεικνύουν μεγαλύτερη «διαπολιτισμική ευαισθησία» δηλαδή θετικές φυλετικές συμπεριφορές και αποδοχή των χαρακτηριστικών των μειονοτήτων.

Αναφορικά με την ηλικία παρατηρήθηκε, πως στις ηλικίες των 9 και 16-17 ετών η πλειοψηφία των παιδιών είχε γνωρίσει αλλοδαπούς οποιασδήποτε ηλικίας και φύλου και πίστευαν πως αλλοδαπά άτομα συγκεκριμένης υπηκοότητας αντιμετωπίζονται ως κατώτεροι, σε σχέση με τις ηλικιακές τάξεις των 10-12 και 13-15 ετών. Επιπλέον τα παιδιά ηλικίας 9 ετών δεν θα αισθανόταν καμία διαφορά με τους άλλους αν είχαν κάποια φιλική και συγγενική σχέση με αλλοδαπό, ενώ ντροπή θα αισθανόταν οι ηλικιακές ομάδες των 10-12 και 13-15 ετών και ανθρωπιά οι έφηβοι των 16-17 ετών. Φαίνεται λοιπόν πως τα παιδιά ενώ στο μεγαλύτερο ποσοστό σε όλες τις ηλικιακές ομάδες έχουν γνωρίσει αλλοδαπούς στη ζωή τους οποιασδήποτε φύλου και ηλικίας, από τα αποτελέσματα της έρευνας μας αποδεικνύεται πως αυτό δεν συνεπάγεται και θετική στάση απέναντι στους αλλοδαπούς. Εξαίρεση αποτελούν τα παιδιά των 9 ετών (όπου απάντησαν πως δεν θα υπήρχε καμία διαφορά με τους άλλους αν

είχαν φιλική σχέση με αλλοδαπό) που φαίνεται να μην έχουν ρατσιστικές τάσεις και να είναι πιο ανεκτικά στη διαφορετικότητα λόγω της μικρής τους ηλικίας όπως υποστηρίζεται και από έρευνα του ΥΠΕΠΘ, (Καλλιπάτειρα, 2008), γιατί παρόλο που γνωρίστηκαν μεταξύ τους δεν υπήρξε συναναστροφή και τριβή για να «συμφιλιωθούν» μεταξύ τους.

Τα παιδιά πρέπει να έχουν αλληλεπίδραση με αλλοδαπούς, καθώς μόνο η από κοινού συνεργασία για μια δραστηριότητα για την εκπλήρωση στόχων με κοινό ενδιαφέρον κάνει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν πως οι αλλοδαποί δεν είναι τόσο διαφορετικοί από αυτούς (Αρβανιτίδου, 2007) και έτσι να αποκτήσουν διαπολιτισμική αγωγή και παιδεία (όπως ακριβώς επιτυγχάνεται και με τις δράσεις του προγράμματος μας) και όχι απλά να έχουν γνωριστεί μεταξύ τους, διότι έτσι η στάση τους απέναντι στους αλλοεθνείς παραμένει μισόξενη με αρνητικά αισθήματα ξενοφοβίας για τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες. Στη σύγκριση των στάσεων των παιδιών για τους αλλοδαπούς ανά φύλο και ανά ηλικία μετά το πρόγραμμα παρέμβασης δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Αυτό πιθανόν οφείλεται στο γεγονός πως, αν και υπήρξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές σχεδόν σε όλα τα αντικείμενα μέτρησης της έρευνας, οι αλλαγές στις τιμές μετά το πρόγραμμα παρέμβασης ανά φύλο και ανά ηλικία ήταν μικρές και δεν επέτρεψαν τον εντοπισμό ενδεχόμενων σημαντικών διαφορών.

Συμπερασματικά, η βιωματική σχέση που προσέφεραν οι αθλητικές δραστηριότητες του κατασκηνωτικού προγράμματος στα παιδιά, συντέλεσαν στο πέραςμα των παιδιών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες από την απλή συνύπαρξη στην κοινωνική ενσωμάτωση. Οι στόχοι της έρευνας μας επιτεύχθηκαν και όλη η κατασκηνωτική εμπειρία λειτούργησε και ως μάθημα διαπολιτισμικής αγωγής για τα παιδιά, αφού ο περισπούδαστος ενοποιητικός ρόλος του κατασκηνωτικού προγράμματος, κατάφερε να αλλάξει μισόξενες στάσεις και να "παντρέψει" φυλές, λαούς και πολιτισμούς, χωρίς να χαθεί η εθνική ταυτότητα των παιδιών.

Όλα τα αλλοδαπά παιδιά και κυρίως τα κορίτσια και 10-12 ετών, μέσα από το πρόγραμμα, έπαιξαν, διασκέδασαν και δημιούργησαν φιλίες με παιδιά διαφορετικών υπηκοοτήτων γεγονός που αποδεικνύει την υψηλή αξία των δραστηριοτήτων αλληλεπίδρασης και συνεργασίας όπου τα παιδιά εξοικειώθηκαν με το διαφορετικό, ανέλαβαν αρμοδιότητες και συμφιλιώθηκαν και εξομάλυναν τις σχέσεις τους για να εκπληρώσουν το σκοπό που τους ενδιέφερε. Ακόμη, σε σχέση με τις στάσεις των Ελλήνων παιδιών για τους αλλοδαπούς, τα ομοεθνή παιδιά γνωρίζοντας το ξένο και συγκρίνοντας το με το οικείο, βρήκαν αρκετές ομοιότητες με τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία και τις δικές τους συνήθειες. Έτσι αν και πριν το πρόγραμμα παρέμβασης οι στάσεις ιδιαίτερα των εφήβων αγοριών (13-15 ετών) ήταν ξενοφοβικές, αναθεώρησαν τις απόψεις τους και αποδέχτηκαν τους καινούργιους τους κατασκηνωτές, αναγνώρισαν την αξία τους και τους έδωσαν την ευκαιρία να συμμετέχουν ισότιμα σε όλες τις δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να ενισχύσουν την αυτοαντίληψη τους και την αυτοεικόνα τους, στοιχεία βαρυσήμαντα καθώς προάγουν την ένταξη τους στην ομάδα.

Αξιόλογα αποτελέσματα, θα προκαλούσε και μία μακροχρόνια έρευνα με μεγαλύτερο δείγμα μελέτης όπου το πρόγραμμα παρέμβασης θα έχει μεγαλύτερη συμμετοχή παιδιών ομοεθνή και αλλοεθνή όπου θα εκτιμηθούν οι στάσεις όλων. Επίσης, θα μπορούσε να γίνει μελέτη που θα περιέχει την αξιολόγηση από τους γονείς της κατασκηνωτικής εμπειρίας των παιδιών τους, την ποιότητα των υπηρεσιών της κατασκηνώσεως και κατά πόσο η απόφαση τους επηρεάζει την απόφαση των παιδιών να συμμετάσχουν σε ένα καλοκαιρινό κατασκηνωτικό πρόγραμμα. Επιπροσθέτως, χρειώδης θα ήταν η γνώμη των γονιών, των γυμναστών, των

κοινοταρχών και των διοργανωτών των δράσεων για την επίδραση που είχαν οι δραστηριότητες στα παιδιά και κατά πόσο πιστεύουν οι ίδιοι πως επετεύχθησαν οι στόχοι των δράσεων του κατασκηνωτικού προγράμματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alexandris, K., & Kouthouris, C. (2005). Personal incentives for participation in summer childrens' camps: investigating their relationships with satisfaction and loyalty. *Managing Leisure*, 10, 39–53.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Beard, J., & Ragheb, M. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 12, 20–33.
- Bucher, C.A., & Wuest, D.A. (1987). *Foundations of physical education and sport*. St. Louis, M.O: C.V.Mosby.
- Carrington, B., & Williams, T. (1988). Patriarchy and ethnicity: the link between school physical education and community leisure activities. In. Evans (Ed.) *Teachers. Teaching and Control in Physical Education*, 83 -96. Lewes: Falmer Press.
- Carrington, B., Chivers, T., & Williams, T. (1987). Gender, leisure and sport: a case-study of young people of south Asian descent. *Leisure Studies*, 63, 265-279.
- Clements, R. L., & Kinzle, K. S. (2002). *A multicultural Approach to Physical Education*. Windsor: Human Kinetics.
- Coulby, D., & Jones, C. (1995). *Postmodernity and European Education Systems. Cultural Diversity and centralist knowledge*. Staffordshier: Tretham Books.
- Crandal, R. (1980). Motivations for leisure. *Journal of Leisure Research*, 12, 45–54.
- European Youth Center . (1995). *All Different All Equal . Education Pack*.
- European Youth Center . (1996). *All Different All Equal. Domino*.
- Fleming, S. (1991). Sport, schooling and Asian male youth culture. In G. Jarvie (Ed.) *Sport, Racism and Ethnicity*. (pp 30-58). London: Falmer.
- Gillborn, D. (1995). *Racism and Antiracism in Real Schools: Theory, policy, practice*. Open University Press.
- Gofman, E. (1996). Δύο μελέτες στην κοινωνιολογία της αλληλεπίδρασης. Αθήνα, 108-109.
- Hellison, D.R. (1985). *Goals and strategies for teaching physical education*. Champaign, IL: Human Kinetics
- Henderson, et al. (2007). Summer Camp Experiences Parental Perceptions of Youth Development Outcomes. *Journal of Family Issues*, 28, (8), 987-1007.
- Kennett, C. (2005). *Sport, immigration and multiculturalism*. Barcelona: Centre d' Estudis Olímpics UAB.
- MacAlloon, J. (1986). *Intercultural Education and Olympic Sport*, Toronto, Canada: Olympic Academy.
- Maratou - Alipranti, L., & Gazon, E. (2005). Μετανάστευση και Υγεία-Πρόνοια. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης. Προκλήσεις και προτάσεις βελτίωσης. Αθήνα: ΙΜΕΠΟ-ΕΚΚΕ.
- Moodley, K. (1995). *Multicultural Education in Canada: Historical Development and Current Status*. New York: Macmillan Publishing USA.
- Müller, N. (2000). *Pierre de Coubertin. Olympism-Selected Writings*. Lausanne: IOC.
- Sherif, M., & Hovland, C. I. (1961). *Social judgment: Assimilation and contrast effects in communication and attitude change*. New Haven : Yale University Press.
- Taguieff, P. A. (1998). *Ο Ρατσισμός*. Αθήνα: Dominos.

Weigel, R. H., Wiser, P. L., & Cook, S. W. (1975). The impact of cooperative learning experiences on cross-ethnic relations and attitudes. *Journal of Social Issues*, 31, (1), 219-244.

www.ga.k12.pa.us/games.htm: Germantown Academy Ιστοσελίδα με διαπολιτισμικά παιχνίδια που περιγράφονται από διαφορετικούς καθηγητές Φυσικής Αγωγής με διαφορετική χώρα προέλευσης. Ανακτήθηκε 22-7-2008.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρβανιτίδου, Β. (2007). Η ανάδειξη της πολυπολυτισμικότητας του σχολείου μέσα από τη φυσική αγωγή. *Θέματα Εισαγωγικής επιμόρφωσης για νεοδιόριστους εκπαιδευτικούς*. Αθήνα, 255-256.

Δώδος, Δ., Καφετζής, Π., Λυριντζής, Χ., Μιχαλοπούλου, Κ., Νικολακόπουλος, Η., Σπουρδαλάκης, Μ., & Τσουκαλάς, Κ. (1996). Ξενοφοβία και ρατσισμός στην Ελλάδα. Στις διαστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Αθήνα. Τόμος Β':ΕΚΚΕ. 321-343.

Ευαγγέλου, Ο. (2007). Ανάπτυξη δραστηριοτήτων για την αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. *Θέματα Εισαγωγικής Επιμόρφωσης νεοδιόριστων εκπαιδευτικών Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Τμήμα αξιολόγησης και Επιμόρφωσης*. Αθήνα.

Καλλιπάτειρα -Υ.Π.Ε.Π.Θ. (2008). Προγράμματα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών - Εφαρμογή προγραμμάτων που προωθούν την ισότητα στην κοινωνία –Καλλιπάτειρα. *Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Προγραμμάτων*. ΚΠΣ.ΥΠΕΠΘ.

Κάππας, Χ. (2005). Ο ρόλος του παιχνιδιού στην παιδική ηλικία. Αθήνα. Ατραπός-περιβολάκι.

Κέντρο Μελετών & Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ. (2000). Σχολεία χωρίς σύνορα. Μαθητικά Γυμνάσματα στα ανθρώπινα Δικαιώματα. Αθήνα. Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.

Κλιάφα, Μ., & Βαλάση, Ζ. (2002). Ας παίξουμε πάλι. Αθήνα: Κέδρος.

Μυτίλης, Α. (1998). Οι μειονότητες μέσα στη σχολική Τάξη. Αθήνα: Οδυσσέας.

Τσιάκαλος, Γ. (1994). Εκπαίδευση και Ισότητα Ευκαιριών. Αθήνα. Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Τσιούμης, Κ., Μπίκος, Κ., & Γρηγοριάδης, Α.Θ. (2001). Πολιτισμικές Ιδιαιτερότητες και κοινωνικές σχέσεις Παιδιών προσχολικής ηλικίας, Πρακτικά συνεδρίου «*Η έρευνα στην προσχολική Εκπαίδευση*», (147-159). Αθήνα:Gutenberg. Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου.

www.acsamman.edu.jo/pe.html: Αμερικάνικο Σχολείο του Αμάν στην Ιορδανία με παιχνίδια και δραστηριότητες για τη συνεργασία. Παιχνίδια και δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της συνεργασίας κατά το μάθημα της Φυσικής Αγωγής για παιδιά δημοτικού σχολείου. Ανακτήθηκε 22-7-2008.

EVALUATION OF A CAMP INTERVENTION PROGRAM FOR THE SOCIAL INTEGRATION OF FOREIGN CHILDREN

Irene Chrisovalandou -Liapi, Konstantinos Alexandris & George Tzetzis

Department of Physical Education & Sport Science
Aristotle University of Thessaloniki

Abstract

The purpose of the study was to evaluate the intervention of a camp program designed for the integration for children, at risk of social exclusion. The research aimed to investigate a) the program's effectiveness, b) the program's opportunities for foreign children per gender and age and c) the attitudes between Greek and foreigners before and after the camp per gender and age. The sample consisted of 250 children ($n=250$) at the ages of 7-17 years who came from Greece ($N=102$) and abroad ($N=48$). After data analysis it was found that the program was very effective as the children, respect and interact with children from different countries and also statistically significant differences were found per gender and age ($p<.001$, $p<.05$). Furthermore, statistically significant differences were found between attitudes of Greek toward foreigners per gender and age before the intervention ($p<.05$), and after the intervention attitudes were more positive as «they desired to be more in contact with immigrant children» ($t_{(402)} = 3.43$, $p<.001$). It is the first time that is carried out and evaluated an intervention program for social integration and cohesion of immigrant children and its findings could be used for the confrontation of the significant problem, the integration of children, at risk of social exclusion.

Key words: social integration, cohesion, social exclusion, intervention, foreign children

Διεύθυνση επικοινωνίας:

Ειρήνη Χρυσοβαλάντου-Λιάπη
Περγάμου 8
50100 Κοζάνη,
E-mail: eirilap@phed.auth.gr